

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 6 februari 1931 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet, dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 30 december 1930 dagtecknad proposition, nr 6, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om ändrad lydelse av 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att 20 kap. 3 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skall i nedan angiven del erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

Besväras fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må på yrkande av fastighetens ägare servitutet utan sammanhang med skifte utbrytas, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång. Enahanda rätt att erhålla utbrytning tillkomme ägaren av den fastighet, till vars förmån sådant servitut gäller, såframt ej servitutet visas hava tillkommit genom avtal. Utbrytning må ock ske på yrkande av denna fastighets ägare, där det visas att servitutet äventyras.

Besväras flera — — — belöpande andel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1931.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom första kammaren av herr Lindhagen väckt motion, nr 192, i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte

1) ändra propositionens lagförslag i anslutning till den av Kungl. Maj:t i ärendet tillkallade sakkunnige byråchefen J. Hamrins mening, som funnit övervägande skäl tala för att i allo likställa den härskande fastighetens ägare med den tjänande fastighetens i avseende å rätten att påkalla utbrytning av servitut utan sammanhang med skifte;

2) eventuellt besluta att ett avtal om servitut ej finge ensidigt brytas under i motionen angivna förutsättningar, förrän tio år förflutit från avtalets ingående.

Beträffande grunderna för det med propositionen avsedda lagförslaget ävensom de skäl, som i motionen åberopats till stöd för däri gjorda yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen resp. motionen.

Gällande
bestäm-
melser.

Beträffande utbrytning av servitut äro uti 1 kap. 21 §, 9 kap. 7 § samt 20 kap. 3 och 6 §§ i lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet meddelade följande bestämmelser: Utbrytning av servitut kan äga rum antingen i samband med laga skifte eller genom särskild förrättning. Vid laga skifte skall servitut, innefattande rätt till skogsfång eller mulbete, utbrytas, där sådant yrkas vare sig av den tjänande fastighetens ägare eller av ägaren till den härskande fastigheten och det kan ske utan någons förfång. Servitut, bestående i rättighet att fiska eller att taga torv, sten, sand, grus, lera eller dylikt, kan utbrytas, där den tjänande fastighetens ägare yrkar det och det kan ske utan förfång för den eller de berättigade. Utbrytning av servitut utan samband med laga skifte, varom i föreliggande förslag endast är fråga, kan icke äga rum i andra fall, än då servitutet består i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter. Sådana servitut kunna utan sammanhang med skifte utbrytas *antingen* på yrkande av den tjänande fastighetens ägare, där utbrytningen finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång, *eller ock* på yrkande av den härskande fastighetens ägare, där det visas att servitutet äventyras. Vid all utbrytning av servitut gäller, att i vederlag för servitutsrättigheten skall av den tjänande fastigheten utbrytas eller avsättas så stort område, som med hänsyn till omfattningen av den servitutsberättigades och fastighetsägarens rätt att förfoga över den naturtillgång rättigheten avser, efter prövning i varje särskilt fall finnes svara emot den förmån rättigheten innebär, dock, att, där för visst fall särskild grund för beräkningen är bestämd, densamma skall lända till efterrättelse.

I fråga om förarbetena till 1926 års jorddelningslag tillåter sig utskottet hänvisa till den i propositionen intagna historiken.

1926 års
riksdag.

Det av Kungl. Maj:t vid 1926 års riksdag framlagda förslaget till lag om delning av jord å landet innehöll beträffande utbrytning av servitut de bestämmelser, som återfinnas i nu gällande lag. I samband med Kungl. Maj:ts förslag förekom till behandling, bland annat, två motioner (nr 233 i första kammaren och nr 358 i andra kammaren), vari föreslogs sådan ändring i stadgandet om rätt till utbrytning av servitut utan sammanhang med skifte, att den härskande fastighetens ägare skulle äga påkalla sådan utbrytning, icke blott

om det visades att servitutet äventyrades, utan även så snart servitutet varit av ålder gällande. I dessa motioner framhölls särskilt, att av ålder skogsfångs- och mulbetesservitut besvärade de s. k. rekognitionsskogarna, d. v. s. sådana allmänningsskogar, som av kronan upplåtits till stöd åt järnverk och sedermera fått skatteköpas av verkens ägare, till förmån för jordägarna i de socknar, varest skogarna voro belägna, samt att dessa servitut på grund av skiftesstadgans bestämmelser icke kunnat på yrkande av de servitutsberättigade utbrytas. Då dylika rättigheter till sin verkliga natur snarare vore att anse som ett slags äganderätter än som servitut, vore det rimligt och i överensstämmelse med lagförslagets grunder, att rättigheternas innehavare finge ovillkorlig rätt till utbrytning av desamma, vilka utan möjlighet till utbrytning vore tämligen värdelösa och icke kunde rationellt brukas.

I avgivet utlåtande (nr 1) anförde första särskilda utskottet, bland annat, att utskottet ansåge lämpligt, att avlösning skedde av i motionen avsedda servitut samt att i princip intet vore att erinra mot att utbrytningsvitsord tillerkändes innehavare av servitut å till skatte försåld skog, såvitt servitutet uppkommit i sammanhang med skatteförsäljningen eller ock tidigare, enär på sådant sätt begränsat vitsord berättigade intressen icke torde trädas för nära. Då i ärendet emellertid icke föreläge sådan utredning, att utskottet ansåge sig kunna föreslå riksdagen lagbestämmelser i antydd riktning, förordade utskottet, att riksdagen måtte besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

I enlighet med utskottets hemställan anhöll riksdagen — som antog det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till bestämmelser om utbrytning av skogsfångs- och mulbetesservitut utan sammanhang med laga skifte — i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte låta föranstalta om utredning angående i förenämnda motioner vidkommande servitut angivna förhållanden samt i vad mån rätt att erhålla utbrytning av servitut, som i motionerna avsåges, borde tillkomma ägare av den fastighet, till vars förmån servitutet inrättats, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning.

I anledning av 1926 års riksdags berörda skrivelse anmodade chefen för justitiedepartementet den 6 november 1928 de inom departementet tillkallade sakkunniga för utredning av frågan om lagstiftning rörande ägogränser m. m. byråchefen Johan Hamrin och nuvarande hovrättsrådet Per von Ehrenheim att verkställa den i skrivelsen begärda utredningen.

De sakkunniga avlämnade den 4 juni 1929 utredning och förslag i ämnet. Till en början lämnades däri en redogörelse för uppkomsten av rekognitionsskogshemman och förekomsten av servitut å desamma ävensom angående förekomsten i andra fall av skogsfångs- och mulbetesservitut av likartad beskaffenhet som nyssnämnda servitut. De sakkunniga, som beträffande den dem förelagda frågan stannade vid olika meningar, framlade därefter förslag till ändrade bestämmelser om utbrytning av servitut utan samband med skifte.

Byråchefen Hamrin föreslog, att 20 kap. 3 § första stycket i jorddelningslagen måtte erhålla följande lydelse:

»Besväräs fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mul-

Ägogränssakkunniga.

bete eller endera av dessa rättigheter, må på yrkande av ägaren till fastigheten eller av ägaren till den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, servitutet utan sammanhang med skifte utbrytas, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång.»

Hamrin, som alltså helt ville likställa den härskande fastighetens ägare med den tjänande fastighetens beträffande rätten att påkalla servitutsutbrytning utan samband med laga skifte, anförde till stöd för denna sin mening huvudsakligen följande:

»Sökte man bedöma frågan ur ekonomisk synpunkt, torde den allmänna uppfattningen gå i den riktning, att ifrågavarande servitut vore till skada för skogsvården och att deras utbrytning eller avlösande därför representerade ett allmänt intresse. De hade även flerstädes visat sig giva upphov till svåra missälligheter mellan vederbörande.

Att utbrytning av skogsfångs- och mulbetesservitut såsom det ville synas hittills skett endast i rätt begränsad utsträckning torde bero främst på den lagstiftning, vilken gällt och i avseende å vilken tvekan rätt huruvida utbrytning därav utan samband med skifte rätteligen kunnat ske. Detta förhållande hade verkat så mycket kraftigare som ett mycket stort antal av de tjänande fastigheterna eller skogarna ägts av juridiska personer, och att till följd därav något skifte å desamma endast undantagsvis förekommit. Detta förhållande hade, vad anginge utbrytning i samband med skifte, allt fortfarande sin betydelse och utgjorde i samma mån skäl för ett inrymmande åt ägaren av den härskande fastigheten att utan samband med skifte påkalla utbrytning. Till förhållandet torde även hava medverkat den numera borttagna bestämmelsen i 76 § skiftesstadgan att by eller hemman, som för sitt fulla hemmantal hade oinskränkt rätt att begagna både skogsfång och mulbete, skulle njuta lika rätt, som tillkomme avgärda by eller hemman d. v. s. hälften mot bolbyn, och särskilt det inflytande detta stadgande kunde antagas hava haft även i andra fall för bestämmande av grunden för utbrytningen i ofördelaktig riktning för den tjänande fastigheten. Emellertid torde anledningen böra sökas även på annat håll. Utan fara för misstag torde man kunna utgå ifrån att den tjänande fastighetens ägare i regel haft och fortfarande hade en starkare ekonomisk ställning än ägaren av den härskande fastigheten. Det torde ofta varit rätt lätt för den förre att på olika sätt kringskära den senare. Hade den tjänande fastighetens ägare desslikes, såsom i stor utsträckning vore fallet, såväl i fråga om rekognitions-skogshemman som andra fastigheter och skogar, haft stöd av bestämmelse att rättigheten skulle få tillgodonjutas endast efter utsyning eller anvisning, torde det många gånger legat i hans hand att göra densamma rätt så illusorisk för den härskande fastighetens ägare.

Starka skäl talade sålunda för att medgiva även ägaren av den servitutsberättigade fastigheten rätt att påkalla servitutets utbrytning. Dessa skäl bottnade i billighet och rättvisa, vilka icke befrämjades om den ena parten vore i tillfälle att på ett obehörigt sätt tillgodose sina intressen på den andres i regel svagares bekostnad.

Skälen för likställighet på ifrågavarande område mellan ägaren av den servitutsförpliktade och den servitutsberättigade fastigheten syntes med anledning av vad som anförts vara så starka, att för frångående av sådan likställighet borde fordras påtagliga olägenheter, i all synnerhet som likställighet redan vore lagstadgad, då frågan förekomme i samband med skifte. Några sådana olägenheter hade emellertid ej kommit till synes och torde också knappast med fog kunna göras gällande beträffande andra servitut än sådana, som tillkommit i samband med upplåtelse av smålägenheter eller de s. k. torpservituten. Vad

skifteslagstiftningskommittén och skifteslagstiftningskommissionen anfört mot införandet av rätt för torpinnehavare att påkalla avlösning av dylika servitut torde ännu vid slutet av förra århundradet haft en viss bärkraft, men denna syntes åtminstone numera till största delen vara eliminerad av de förändringar förhållandena undergått under de sista årtiondena, under vilken tid upplåtelser av servitut av ifrågavarande slag syntes så gott som hava upphört.

Vid bedömandet av föreliggande fråga torde man slutligen böra ställa klart för sig, att det ej vore fråga om något oinskränkt vitsord till utbrytning. Villkor för utbrytning vore, aft den visade sig lända till nytta, varmed bland annat torde böra menas att utbrytningen skulle bereda ökade möjligheter till rationell skogsskötsel eller beteskultur, samt att den visade sig kunna ske utan någons förfång.»

Hovrättsrådet von Ehrenheim åter fann skäl saknas att i något fall tillerkänna den härskande fastighetens ägare vidsträcktare utbrytningsvitsord än han enligt gällande lag ägde. Därest åtgärd i anledning av riksdagens förenämnda skrivelse ansåges påkallad, fann von Ehrenheim utvidgningen böra begränsas till de å rekognitionsskogshemmanen vilande servituten. I enlighet med denna sin uppfattning framlade sistnämnde sakkunnige förslag antingen till särskild lag om utbrytning av de rekognitionsskogshemmanen besvärande servituten eller till lag om ändring av 20 kap. 3 § jorddelningslagen av innebörd, att rätt att påkalla servitutsutbrytning skulle tillkomma den härskande fastighetens ägare, där det visades att servitutet äventyrades eller där servitutet besvärade hemman av nyssnämnda slag och vore av ålder gällande samt utbrytningen funnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång.

Till stöd för sin uppfattning anförde von Ehrenheim, bland annat, att skäl torde saknas för vidsträcktare utbrytningsvitsord för den härskande fastighetens ägare än gällande lag medgäve, enär *dels* dennes intresse att genom utbrytning skydda sin rätt till skog och bete, om den skulle äventyras, redan vore i jorddelningslagen tillgodosett, *dels ock* utbrytning av skogsfångs- och mulbetesservitut i avsikt att bereda den servitutsberättigade tillgång på skog till avsalu helt strede mot servitutets ändamål att tillgodose husbehovet. Vidare framhöll von Ehrenheim, att en fullständig reglering av servituten å rekognitionsskogshemmanen icke kunde vinnas genom en lagbestämmelse av den innebörd, som ifrågasatts vid 1926 års riksdag, då i allt fall andra rekognitionsskogshemmanen besvärande servitut än skogsfångs- och mulbetesservitut alltjämt komme att bestå, samt att frågan om utbrytning av de servitut, som vilade å nämnda hemman, icke torde äga alltför stor betydelse.

Över de sakkunnigas utredning och förslag infordrades yttranden från kammarkollegiet, lantmäteristyrelsen, domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen.

Kammarkollegiet tillstyrkte sådan ändring i jorddelningslagen, att vitsord till utbrytning utan sammanhang med skifte av skogsfångs- och mulbetesservitut utvidgades för ägaren av den härskande fastigheten till att omfatta alla servitut av nyssnämnda slag, vilka grundade sig på urminnes hävd eller tillkommit vid laga jorddelning eller genom avtal, som slutits före den 1 januari 1876. Kollegiets förslag grundade sig å i huvudsak följande synpunkter:

Kammarkollegiet.

Skillnaden mellan de rekognitionsskogshemmanen besvärande skogsfångs-

och mulbetesservituten, å ena, samt verklig ägogemenskap, å andra sidan, låge mera i rättigheternas juridiska konstruktion än i deras materiella innehåll. Då man ansett sig icke träda enskild rätt för nära genom att vid skifte tillåta ägogemenskaps hävande på en delägares yrkande, syntes man icke heller av hänsyn till den tjänande fastighetens ägare böra undanhålla den servitutsberättigade utbrytningsvitsord. Det anförda gällde i lika hög grad åtskilliga skogsfångs- och mulbetesservitut på andra fastigheter än rekognitionsskogshemman, varför det knappast vore befogat, att det vidgade utbrytningsvitsordet tillades endast de sistnämnda. Å andra sidan funnes servitut, vid vilka analogien med förhållandena vid skifte vore mindre framträdande, i det att en del i nyare tid uppkomna servitut måste antagas hava tillskapats just i avsikt att undvika avstående av bestämt område från en fastighet till en annan. Beträffande dessa servitut, vilka snarare kunde jämföras med nyttjanderätt än med ägogemenskap, kunde det icke bliva tal om att de liksom ägogemenskapen skulle på grund av tidsförhållandenas förändringar hava förlorat sitt berättigande. Det sist sagda gällde de genom avtal uppkomna servituten ävensom de därmed jämställda, i sammanhang med jordavsöndring skapade servituten, under det att de vid skifte, hemmansklyvning och ägostyckning upprättade servituten mera liknade förenämnda, av ålder bestående servitut. Ju äldre ett avtals-servitut vore, desto svagare vore emellertid presumptionen för beståndet av de förhållanden, som föranlett, att man vid avtalets ingående föredragit servitutet framför avstående av visst område, och desto större faran för att den tjänande fastighetens ägare skulle eftersätta den servitutsberättigades intressen. Mera vägande skäl talade därför för utbrytning av äldre servitut än i fråga om yngre. Det vore dock mycket vanskligt att draga gränsen mellan dessa två grupper. Möjligen kunde gränsen förläggas så, att endast servitut, för vars sakrättsliga giltighet in-teckning erfordrades, d. v. s. servitut tillkomna efter den 1 januari 1876, undantoges från det vidsträcktare utbrytningsvitsordet. Att, som byråchefen Hamrin föreslagit, låta en utvidgning av utbrytningsvitsordet omfatta alla avtals-servitut av ifrågavarande slag, vore olämpligt, så länge rätten att genom avtal skapa nya servitut bestode, och att borttaga denna rätt hade av ingen föreslagits och torde knappast vara välbetänkt. En sak vore att möjliggöra omgestaltning av rättsförhållanden, som blivit otidsenliga, en annan att, då de avtalande parterna frivilligt valt servitut framför överlåtelse av visst område, möjliggöra för ena parten att när som helst giva avtalet ett väsentligen annat innehåll än från början avsetts.

Lantmäteristyrelsen. I sitt yttrande framlade lantmäteristyrelsen ett förslag av enahanda innebörd som det i förevarande proposition upptagna samt anförde:

Den ene av de båda sakkunniga, byråchefen Hamrin, har nu föreslagit att ägaren av den härskande fastigheten skulle lika med ägaren av den tjänande äga påkalla utbrytning av servitut, bestående i rättighet till skogsfång eller mulbete eller endera av dessa rättigheter.

Vad angår frågan om sådan rätt av nu angivet slag, vilken tillkommit på grund av avtal, så har nämnde sakkunnige framhållit, att dylika servitut vore till skada för skogsvården och att deras utbrytning eller avlösande därför representerade ett allmänt intresse. Otvivelaktigt har denna synpunkt, vilken framförts under förarbetena till jorddelningslagen, sitt berättigande. Emellertid har densamma också vunnit sitt beaktande genom det vitsord till servitutsutbrytning, som genom jorddelningslagen blivit ägaren av den tjänande fastigheten tillerkänt. Nämnda skäl för servitutsutbrytning torde numera hava snarast minskat i betydelse, sedan genom 1923 års skogsvårdslag den växande skogen erhållit ett skydd, som densamma ej förut ägt. Faran för vanvård av skogen genom servitutets utnyttjande har minskats; och samtidigt

har även risken för att den servitutsberättigades intressen skulle kunna åsidosättas blivit minskad. Däremot kan, på sätt vid den offentliga diskussionen under förarbetena till lagen framhållits, det ingalunda förnekas, att de genom avtal upplätta skogsfångs- och mulbetesservituten åtminstone tidigare haft en stor betydelse såsom ett medel att underlätta bildandet av nya jordbruksfastigheter. Då förslaget till den nya jorddelningslagen behandlades vid 1926 års riksdag, förspordes ej heller vidare något krav på att i fråga om de genom avtal tillkomna skogsfångst- och mulbetesservituten ägaren till den berättigade fastigheten skulle äga påyrka utbrytning även utan samband med skifte. Även med erkännande av de utav byråchefen Hamrin framförda synpunkterna rörande tryggheten av de servitutsberättigades rätt anser dock lantmäteristyrelsen, att under senare åren ej inträffat någon omständighet, som ställer saken i annan belysning.

Annorlunda är däremot förhållandet beträffande de servitutsrättigheter till skogsfångst och mulbete, vilka av gammalt ägt bestånd, och vilka ej hava sin grund i något avtal mellan ägarna till de båda fastigheterna. De omständigheter, vilka anförts såsom skäl mot att tillerkänna ägaren till den berättigade fastigheten utbrytningsvitsord, hava avseende allenast å de genom avtal tillkomna servituten. Den obillighet mot ägaren till den tjänande fastigheten, som ansetts ligga däri, att den upplätta servitutsrätten utbytes mot visst markområde och servitutsavtalet alltså gives annat innehåll än som varit — vanligen vid upplåtelsen av den berättigade fastigheten — av den förra fastighetens ägare medgivet, kan ej anses förefinnas i det fall, då ett av ålder bestående, genom avtal mellan de båda fastigheternas ägare ej tillkommet servitut utbrytes. Ej heller synes lantmäteristyrelsen några andra verkliga bärande skäl kunna andragas *mot* en rätt till servitutsutbrytning i dylikt fall.

Däremot tala vissa skäl direkt för en sådan rätt. Uti det allmänna rättsmedvetandet göres otvivelaktigt — på sätt också kommit till synes vid riksdagsbehandlingen av de år 1926 väckta motionerna i ämnet — en viss åtskillnad mellan de servitut, som uppkommit på olika sätt. De genom avtal tillkomna anses närmast som en slags nyttjanderätt, de av ålder bestående måhända mera som ett slags samäganderätt. I många fall har denna »samäganderätt» upplösts genom en gränsutstakning. Det kan svårigen anses innebära någon rättskränkning i något avseende mot ägaren till den förpliktade fastigheten, därest ägaren till den berättigade tillerkännes utbrytningsvitsord. Däremot kan frånvaron av sådant vitsord understundom innefatta en verklig obillighet mot den senare. Erfarenheten har, såsom ock utredningen visar, givit vid handen, att svårigheter allt för ofta möta för servitutsinnehavare, då de vilja utnyttja sin rätt. Även om, såsom i det i 1926 års motioner åberopade fallet, servitutsrätten såsom sådan på grund av förändrat brukningssätt blir jämförelsevis betydelselös, så kan detta förhållande icke utan vidare åberopas som bevis för att servitutsrätten bör anses hava förfallit. Understundom torde omständigheterna rent av varit sådana, att just svårigheten att utnyttja servitutet delvis medverkat till det förändrade brukningssättet. Har så varit fallet, ligger otvivelaktigt däri ett stöd för kravet på att genom utbrytning av servitutet bereda servitutshavaren full rättvisa.

Domänstyrelsen förklarade sig anse, att utbrytning av skogsfångs- och mulbetesservitut allenast borde få äga rum i den utsträckning, som gällande lag medgäve. Efter redogörelse för förekomsten av nu bestående servitut å statens skogar anförde styrelsen:

Emellertid kunna genom förfaranden, som regleras i dels nådiga kungörelsen den 26 juni 1925 angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å

Domänstyrelsen.

kronoparker i Norrland och Dalarna (nr 291), dels nådiga kungörelsen den 14 juni 1929 angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker (nr 170), vid friköpande av kolonat, kronotorp, vissa odlingslägenheter och skogstorp, servitut avseende skogsfång läggas på kronoparker inom Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län samt kronoparker nedom odlingsgränsen i Väster- och Norrbottens län. I vad mån dylika servitut kunna komma att uppstå, är för närvarande svårt att bedöma, då något friköpande av lägenheter av nyssnämnda slag ännu icke förekommit. För närvarande finnas emellertid å kronoparker i nyssnämnda delar av landet upplåtna cirka 440 stycken kolonat och i runt tal 2,300 stycken skogstorp och odlingslägenheter. Några kronotorp hava ännu icke upplåtits.

Då styrelsen under förarbetena till nådiga kungörelsen den 14 juni 1929 angående upplåtande av kronotorp uttalade sig för, att servitut för skogsfång skulle kunna läggas å kronoparkerna vid friköpande av kronotorp, odlingslägenheter och skogstorp, lät styrelsen sig helt ledas av den uppfattningen, att det vore nationalekonomiskt riktigare att i statens ägo vid dylika friköp bibehålla så mycket skogsmark som möjligt, enär erfarenheten visat, att ett uppstyckande av skogsmarken i ett flertal små parceller aldrig varit till förmån för skogsbruket och ernående av den bästa produktionen å skogsmarken. En på senare tid allt mera utbredd uppfattning om, att särskilt till bränsle kunde användas virke, som eljest ansåges mindervärdigt, talade jämväl enligt styrelsens förmenande till förmån för att förse dessa friköpta lägenheter med dylikt virke medelst servitutsrätt å kronoparken. Styrelsen vill i detta sammanhang erinra om, att där servitut för skogsfång vilar å mark under styrelsens förvaltning eller i en framtid kommer att eventuellt påläggas sådan mark, servitutet icke får av den servitutsberättigade utnyttjas annat än efter av vederbörande skogsstatspersonal lämnad anvisning och utsynning. Något men för skogsskötseln behöver sålunda ej befaras vid utnyttjande av dylika servituter, utan kunna desamma snarare bliva såsom nu framhållits till gagn för skogshushållningen och skogsskötseln. Ifråga åter om servitut avseende rätt till bete ställer sig frågan något annorlunda och torde dylika servitut i regel få anses vara till men för skogsskötseln. Någon anledning att befara några misshälligheter emellan vederbörande då det gäller att utnyttja servitut för skogsfång å kronans marker, synes sålunda icke vara att befara och i de fall, då domänstyrelsen skulle kunna uppträda till förmån för en härskande fastighet ifråga om servitut för bete, finnes alltid den möjligheten att, när sådan fastighet skall utarrenderas, förbehåll göres att dylikt servitut icke får utnyttjas.

För övrigt får styrelsen erinra därom, att i de delar av landet, där gemensamhetsbete förekommer, ett utbrytande av servitut avseende rätt till mulbete i och för sig icke befriar den tjänande fastigheten från betning av kreatur från den härskande fastigheten.

Då det torde ankomma på styrelsen att för sin del taga ställning till de föreliggande tvenne olika förslagen till lagändring, får styrelsen obetingat giva företräde åt det av von Ehrenheim framlagda förslaget. Hamrins mera långt gående förslag synes kunna föranleda en hel del lantmåteriförrättningar endast i syfte att åt sökanden åstadkomma en kanske tillfällig vinst genom realisation av en rättighet, som icke avsetts att utnyttjas på sådant sätt.

Lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen förklarade sig, utan särskild motivering, ur praktisk jordbrukssynpunkt ansluta sig till den av byråchefen Hamrin företrädde meningen.

Departementschefen.

Ett förslag till ändring av jorddelningslagen i anslutning till den av lantmåteristyrelsen uttalade meningen blev sedermera utarbetat.

Vid förslaget remitterande till lagrådet anförde chefen för justitiedepartementet i huvudsak:

Otvivelaktigt tala goda skäl för ett vidgat utbrytningsvitsord för ägaren av den härskande fastigheten. Den långt gående ägogemenskap, som skogsfångs- och mulbetesservitut innebära, är i allmänhet icke till gagn för någondera ägaren. För servitutshavaren kunna i allt fall svårigheter av skilda slag alltför ofta möta vid servitutets utövande. I de ej sällan förekommande fall, då ett skogsfångsservitut innebär rätt att 'efter anvisning' erhålla virke till husbehov och det sålunda tillkommer den tjänande fastighetens ägare att bestämma platsen för avverkningen och virkets beskaffenhet, kan en för andras berättigade intressen oförstående ägare till den tjänande fastigheten lätteligen i hög grad förringa servitutets värde. Ett praktiskt användbart medel att tillvarataga sin rätt torde knappast stå servitutshavaren till buds. Uppenbarligen är det ock ett allmänt intresse, att den anledning till strider och misshälligheter, ett servitut kan innebära, blir bragt ur världen.

Å andra sidan möta betänkligheter mot att, såsom en av de ägo gränssak-kunniga föreslagit, medgiva ägaren av den härskande fastigheten vidgat utbrytningsvitsord beträffande samtliga slag av skogsfångs- och mulbetesservitut.

Vad först angår de av ålder bestående servituten — vilka huvudsakligen finnas å rekognitionsskogshemman och vissa staten tillhöriga skogar — hava de invändningar, som under förarbetena till jorddelningslagen anförts emot vidgat utbrytningsvitsord för den härskande fastighetens ägare, icke avseende å nu ifrågakvarande servitut. Möjligen skulle man i fråga om servitut, som åvila staten tillhöriga skogar, kunna så till vida hysa betänkligheter mot utsträckt utbrytningsvitsord, som det måhända borde tillkomma de myndigheter, som förvalta skogarna, att bestämma i vad mån utbrytning av skogarna åvilande servitut lämpligen bör ske. För min del finner jag det emellertid mindre lämpligt, att staten såsom jordägare i förevarande hänseende tillerkänner sig en av sakens natur knappast betingad särställning. Såväl kammarkollegiet som lantmäteristyrelsen och lantbruksstyrelsen hava också tillstyrkt förslag, enligt vilka den servitutsberättigade skulle äga påkalla utbrytning av varje av ålder gällande skogsfångs- eller mulbetesservitut.

Vidkommande åter genom avtal tillkomna skogsfångs- och mulbetesservitut äro förhållandena väsentligt annorlunda. Vidgat utbrytningsvitsord för ägaren av den härskande fastigheten låter sig här ej väl förena med grundsatsen om avtals förbindande verkan. Särskilt skulle det vara föga tilltalande, om den härskande fastighetens ägare hade möjlighet att omedelbart efter ett servituts tillkomst kunna påfordra dess utbrytande. Ett servitut kan hava tillskapats just i avsikt att undvika avstående av ett bestämt område av en fastighet. Genom vitsordets begagnande skulle detta syfte helt åsidosättas. Åt dessa och liknande synpunkter har ock skifteslagstiftningskommissionen givit uttryck, då den avstyrkte vidsträcktare utbrytningsvitsord åt ägaren av den härskande fastigheten, och jämväl 1926 års riksdag synes hava givit sin anslutning till denna uppfattning, då den beträffande nu ifrågakvarande servitut, såvitt framgår av

dess skrivelse, icke ifrågasatte någon ändring. Kammarkollegiet har på denna punkt funnit en åtskillnad böra göras mellan äldre servitutsupplåtelser och yngre sådana samt från denna utgångspunkt föreslagit, att vidsträcktare utbrytningsvitsord borde gälla i fråga om servitut, som upplåtits före den 1 januari 1876 — det vill säga sådana för vilkas sakrättsliga giltighet ej erfordras in-teckning — varemot servitut, som tillkommit senare, skulle vara uteslutna från dylikt vitsord. Onekligen intaga de äldre avtalsservituten en viss särställning. Deras karaktär av en från den tjänande fastigheten gjord upplåtelse är mindre framträdande, och den rätt, servitutet innebär, framstår fastmera såsom ett utflöde av äganderätten till den härskande fastigheten. Vid dem kunna ock i högre grad än beträffande senare tillkomna servitut ändrade förhållanden hava inträtt, som påkalla en lämpligare anordning för tillgodoseende av det med servitutet avsedda ändamålet. Huru vägande dessa synpunkter än kunna vara, synas de mig dock icke uppväga de betänkligheter mot vidgat utbrytningsvitsord, som, enligt vad förut framhållits, ur principiell synpunkt möta. Den av kollegiet i fråga om tidpunkten för upplåtelseerna föreslagna gränsen eller den 1 januari 1876 måste i varje fall anses som godtycklig, och några skäl för just denna tidsgräns, som kunna berättiga till en så väsentligt olika behandling mellan servitut, som tillkommit före denna tidpunkt, och sådana, som upplåtits därefter, föreligga enligt min mening icke. Det enda av kammarkollegiet för nämnda tidsgräns anförda skälet, nämligen angelägenheten att bringa servitut, som icke blivit på betryggande sätt publicerade, att upphöra, torde ej kunna tillmätas större vikt, då i varje fall ändock komme att finnas en mångfald äldre servitut av olika slag, som icke vore upptagna i fastighetsböckerna. Ej heller för någon annan såsom gräns lämplig tidpunkt torde tillräckliga skäl kunna anföras. Vid sådant förhållande och då försiktigheten bjuder att lika litet i fråga om äldre som yngre servitut tillåta rubbning av träffade avtal har jag i likhet med lantmästeristyrelsen stannat vid den mening, att någon ändring i utbrytningsavseende nu icke bör göras i fråga om avtalsservitut.

Vad slutligen beträffar de skogsfångs- och mulbetesservitut, vilka utan stöd av lag kunna hava uppkommit vid laga delning, stå uppenbarligen de, vilka tillkommit vid ägostyckning, avtalsservituten ganska nära. De principiella invändningarna mot utbrytning av avtalsservitut på den berättigades yrkande måste dock anses göra sig mindre starkt gällande vid dessa servitut. Ur praktisk synpunkt torde, på sätt kammarkollegiet ock förmenat, några betänkligheter icke behöva hysas mot att giva den härskande fastighetens ägare rätt att påkalla utbrytning ifråga om alla vid laga delning tillkomna servitut.

Lagrådet. Vid förslagets behandling i lagrådet förklarade sig tre ledamöter med hän-syn till vad domänstyrelsen i ärendet anført hysa tvekan, huruvida den föreslagna utvidgningen av rätten att erhålla utbrytning av servitut borde gälla även där servitut vilade å kronoskog, särskilt som de av domänstyrelsen åbe-ropade, i senare tid utfärdade författningarna beträffande lämpligheten av skogsfångsservitut syntes utgå från en annan uppfattning än den, som låge

till grund för förevarande förslag. I saknad av närmare utredning i denna väsentligen näringspolitiska fråga ansåge sig dessa ledamöter dock icke böra framställa vidare erinran därutinnan.

En ledamot av lagrådet hemställde däremot — under framhållande, att den uppfattning i nyare författningar trängt igenom, att ett uppstyckande av skogsmarken i ett flertal små parceller icke kunde vara till förmån för skogsbruket samt att beträffande kronoskogar intet enskilt intresse föreläge, som stode i strid med den servitutsberättigades — att den nya lagstiftningen måtte begränsas att avse endast sådana av förslaget omfattade servitut, som belastade andra än staten tillhöriga skogar.

Vid anmälan i statsrådet av lagrådets yttrande förklarade chefen för justitiedepartementet, att vad av en ledamot i lagrådet anförts till stöd för att lagförslaget borde begränsas till att avse endast sådana skogsfångs- och mulbetesservitut, som belastade andra än statens skogar, icke kunnat rubba departementschefens tidigare uttalade uppfattning, att det vore mindre lämpligt och jämväl obilligt att låta dem, som ägde servitut å allmänna skogar, komma i ett mindre gynnsamt läge än andra servitutshavare, särskilt som här huvudsakligen endast vore fråga om av ålder bestående servitut samt ur praktisk skogsvårds- och skogshushållningssynpunkt frågan med hänsyn till ifrågasvarande servituts jämförelsevis ringa antal torde hava en ganska liten räckvidd.

Med beaktande av en utav lagrådet i formellt avseende framställd anmärkning föreslog departementschefen, att lagförslaget måtte erhålla den lydelse propositionen utvisar.

Enligt det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget skapas ökade möjligheter för den härskande fastighetens ägare att utan sammanhang med skifte påkalla utbrytning av skogsfångs- och mulbetesservitut, i det att den servitutsberättigade jämnställes med ägaren av den tjänande fastigheten i de fall, då det icke visas att servitutet tillkommit genom avtal, och alltså i dessa fall äger begära utbrytning, så snart det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång. I övrigt avser förslaget icke någon ändring i gällande bestämmelser. Genom lagförslaget tillgodoses det önskemål, som uttalades i 1926 års riksdags förut nämnda skrivelse, nämligen att bereda innehavare av de skogsfångs- och mulbetesservitut, som av ålder besvärat de s. k. rekognitions-skogshemmanen, rätt att utan samband med skifte påkalla utbrytning av servitutet, även om det icke kunde visas, att detsamma äventyrades. Därutöver går förslaget ett steg längre och likställer med sistnämnda servitut, vilka alltid tillkommit annorledes än genom avtal, över huvud alla de servitut, som icke grunda sig å avtal, vare sig desamma besvära statens eller enskilda tillhöriga fastigheter. Den utvidgning av utbrytningsvitsordet, som Kungl. Maj:ts förslag sålunda innebär i förhållande till 1926 års riksdags hemställan, finner sig utskottet med hänsyn till vad under utredningen till stöd därför förebragts kunna förorda.

*Departements-
chefen.*

Utskottet.

Under utredningen har av en utav de sakkunniga föreslagits, att utbrytningsvitsordet för den servitutsberättigade skulle ytterligare utsträckas så, att denne i allo likställes med ägaren av den tjänande fastigheten. Detta förslag har upptagits i den i anledning av propositionen väckta motionen. Ett stadgande av sådan innebörd skulle, såsom departementschefen framhållit, icke väl låta förena sig med grundsatsen om avtals förbindande verkan. Här emot kan visserligen invändas, att redan enligt gällande rätt ett servitutsavtal ensidigt kan brytas, i det att *dels* envar av kontrahenterna vid laga skifte äger påkalla utbrytning av skogsfångs- och mulbetesservitut, därest det kan ske utan någons förfång, *dels ock* den tjänande fastighetens ägare kan påfordra utbrytning utan sammanhang med skifte av sådana servitut, om det finnes medföra nytta och kunna ske utan förfång. Att vid laga skifte ett servitut av angivet slag bör utbrytas, är emellertid helt naturligt, då skiftets ändamål just är att upphäva en tidigare rådande gemenskap. Ej heller torde någon befogad anmärkning kunna framställas mot att den tjänande fastighetens ägare tillerkänts rätt att utan samband med skifte påkalla servitutsutbrytning, då en sådan utbrytning alltid för den servitutsberättigade medför, att den relativt svagare servitutsrätten utbytes mot den starkare äganderätten.

Förutom den nu anförda synpunkten tala ytterligare skäl mot en utvidgning av utbrytningsvitsordet för den servitutsberättigade. Såsom domänstyrelsen uti sitt i ärendet avgivna yttrande framhållit, hava uti vissa på senare tid utfärdade författningar bestämmelser införts, avseende att vid upplåtelse av mark från kronans fastigheter upprätta skogsfångs- och mulbetesservitut till förmån för de fransålda områdena. Sålunda föreskrives i 24 § i kungl. kungörelsen den 26 juni 1925 angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarne (nr 291), att i köpekontrakt, som upprättas vid inlösen av kolonat, ägaren av den försålda lägenheten skall, om och i den mån så finnes nödigt, tillerkännas rätt att å kronopark efter anvisning årligen taga viss angiven myckenhet husbehovsvirke och bränsle, vilken rätt dock ej må utsträckas att avse längre tid än till och med trettio år från den dag, kolonatet först uppläts. Jämlikt 29 och 35 §§ i kungl. kungörelsen den 14 juni 1929 angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m. (nr 170), vilken kungörelse avser kronotorp, skogstorp och odlingslägenheter i rikets norra delar, gälla vid inlösen av dylika områden enahanda bestämmelser, dock att servitutsrättigheterna icke äro inskränkta till viss tid. Enligt vad domänstyrelsen uppgivit besväras kronans fastigheter av skogsfångs- och mulbetesservitut, grundade på avtal, till ett antal av över 2 000. Därest nu ett stadgande skulle införas av den innebörd, att den servitutsberättigade skulle äga utan samband med skifte påkalla utbrytning även av avtals servitut, skulle detta innebära, att det med de nämnda författningsbestämmelserna avsedda systemet motverkades.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att motionen nr 192 i första kammaren måtte anses besvarad genom vad ovan under A) hemställts.

Stockholm den 5 februari 1931.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, von Geijer, Hagman, Frändén, Lindhagen, Gustaf Tamm, Norman* och *Granström*.

från andra kammaren: herrar *Magnusson i Kalmar, Hage, Andersson i Rasjön, Johanson i Hallagården,* Aronson, Ljung,* Skoglund* och *Molander.**

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Hagman, Lindhagen, Hage* och *Molander*, vilka hemställt, att riksdagen måtte antaga följande lydelse av det i propositionen berörda lagrummet:

»Besvärans fastighet av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må på yrkande av ägaren till fastigheten eller av ägaren till den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, servitutet utan sammanhang med skifte utbrytas, där det finnes medföra nytta och kunna ske utan någons förfång.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1930.»

Till stöd för detta förslag anförde hr *Lindhagen* för sin del följande:

»I förevarande fall verka de legala uttrycken 'den härskande' och 'den tjänande fastigheten' något vilseledande. Den härskande fastigheten utgöres merendels av torp och andra småbruk och den tjänande fastigheten av den större domänen, från vilken den förra blivit utbruten.

Under den förberedande utredningen har en av de två s. k. sakkunniga föreslagit, att den servitutsberättigade skulle likställas med ägaren av den tjänande fastigheten. Båda skulle således kunna begära utbrytning 'om det finnes medföra nytta och kunna ske utan förfång'. Detta förbehåll kan ju innefatta mycket, och det innebär väl en fullt uttömmande och tillräcklig garanti för båda fallen.

Varför skola då ej båda ägarne kunna erhålla detta vitsord?

Jo, därför att det icke skulle låta väl förena sig med grundsatsen om avtals förbindande verkan. Men den grundsatsen brytes ju till förmån för den större tjänande fastigheten. Man måste fråga sig, varför den mindre, servitutsberättigade fastigheten ensam skall sota för nämnda grundsats om avtals förbindande verkan. Utskottet svarar, att detta privilegium för den större fastigheten är befogat, därför att en sådan utbrytning 'alltid för den servitutsberättigade medför, att den relativt svagare servitutsrätten utbytes mot den starkare äganderätten'. Alltså, det är nu sakligt sett inte vidare fråga om avtals helgd. Den tjänande fastigheten får bryta avtalet icke blott därför att han anser sig ha fördel därav utan även därför att den servitutsberättigade därigenom vinner fördelen att begåvas med en äganderätt. I förbigående sagt kan denna förläning bli betungande. För servitutsrättens utövning betalas väl i de flesta fall en årlig ersättning. Den lilla fastigheten tvingas nu att betala denna ersättning kapitaliserad på en tidpunkt, som är för honom oläglig o. s. v.

Denna förmenta fördel får den servitutsberättigade dock icke själv begära. Och frågar man då varför han icke får det, så kommer man tillbaka till att han beretts förmånen att vara väktare över avtals helgd genom att förhindras själv kunna bryta detsamma. Sådana kullerbyttor i lagstiftningen kallas visst på lärt språk för 'circulus vitiosus', det är uttytt 'brottslig cirkelgång'.

Vill den olärde söka den rimliga förklaringen, ligger saken nog till så, att den större och mäktigare jordägaren bör gynnas och skänkas övertag över den mindre, svagare jordägaren. Det är enahanda grundsats som för närvarande knäsatts i jordfrågan, att staten, trots arbetslösheten och nöden på landsbygden, icke anser sig befogad att tillägga den jordlöse eller ett litet ofullständigt jordbruk någon rätt till obruten och sålunda i högsta mätto vanhävdad odlingsjord, med mindre den store jordägaren medgiver det.

Vid laga skifte kan ju dock ett servitut utbrytas på begäran av båda parterna, och även ett färskt avtal är det tillåtet att sålunda upphäva. Utskottet har nu funnit på, att detta skulle vara helt naturligt, då skiftets ändamål just är att upphäva en tidigare rådande gemenskap. Men detta är ju också den nu ifrågasatta lagstiftningens ändamål. Varför skall då just detta senare lagrum behöva gå på kryckor? Jo, förmodligen därför att därigenom bringar statsmakten en hyllning åt den stora äganderättens majestät.

Sakförhållandet är helt enkelt följande. Servitutsavtal kommer att bestå, även om ömsesidig uppsägningsrätt medgives, så länge parterna äro övervägande nöjda med detsamma. Det är när den ene blir missnöjd med den andre eller har andra baktankar för sig, som utbrytningen kommer att ifrågasättas. Den tjänande fastigheten kan ha anledning till missnöje, när avtalet medger den servitutsberättigade att taga ut sitt tarv själv, tämligen hur han vill. I sådana fall, som förekomma, inträffar det att den senare bekvämligen tillgodogör sitt behov ur de vackraste timmerträden och den kraftigaste ungskogen. I sådana fall har jordägaren anledning att vara missnöjd.

Den härskande eller med andra ord servitutsberättigade fastighetsägaren kan vara bunden i sin servitutsrätt av mer eller mindre drakoniska bestämmelser. Han är förbjuden att utfå sitt husbehov annat än efter den stora jordägarens

godtyckliga utsyning och på en plats, som är för den servitutsberättigade olämplig. Han kan även hänvisas till det sämsta avskrapet i skogen och till förfallet virke, som är odugligt till husbyggnad. Tredska med utsyning kan också förekomma. I sådana fall bör den servitutsberättigade äga befogenhet att påkalla utbrytning.

Lagförslaget uppger således helgden av avtalets bestånd till förmån blott för den ena kontrahenten. Därigenom kränker den, såsom vi sett, särdeles orättvist bådas likhet inför lagen. Och som sagt, alltid är det då den starkare, som skall gynnas på den svagares bekostnad.

Detta var en aktuell fråga åtminstone i Norrland under de första tiderna av 1900-talet. Torpare och egnahemsinnehavare klagade över svårigheterna för tillgodonjutande av utfäst skogsfång eller mulbete. Ett icke ovanligt klagomål var också, att skogsrättens tillgodonjutande omöjliggjorts genom uthuggning av den skog, som rimligen skulle stå till buds. Vi väckte mer än en gång motioner om missförhållandets avhjälpande men förgäves.

Genom 1926 års lag medgav nu ifrågasvarande lagrum den berättigade fastighetens ägare att utbryta servitutet allenast »om det visats, att servitutet äventyras». En sådan bevisning måste vanligen komma för sent, d. v. s. sedan skogen redan är uthuggen. Under andra förhållanden blir bevisningen svår och kostsam.

Den nu ifrågasatta lagändringen är vidare tillkommen uppenbarligen närmast för att skilja mellan enskilda jordägare, när de komma i konflikt om servituts tillämpning. Statens skogar bruka i mångt och mycket undantagas från en sådan lagstiftning. Sålunda stadgar den närbesläktade ensittarlagen, att den ej har tillämpning på kronans jord. Någon motsvarande föreskrift förekommer icke här, och propositionen innehåller icke någon verklig utredning om detta förhållande. Därför borde enligt min mening propositionen helst avslagits vid denna riksdag och i en skrivelse begäras ett nytt, bättre utrett förslag.

Då ett bifall därtill icke kan förväntas, får man försöka att inom riksdagen själv skaffa sig någon hållpunkt på detta outredda kapitel. Den enklaste utvägen vore då att till den ovan i reservationen ifrågasatta formuleringen i avvaktan på närmare utredning tillägga orden: »dock att vad sålunda stadgats om utbrytningsrätt för ägaren till den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, ej skall avses servitutsrätt till skogsfång och mulbete å kronan tillhörig mark».

Emellertid är det icke här, såsom domänstyrelsen synes föreställa sig, någon fara för framtiden. Lagförslaget innehåller icke någon föreskrift om att bestämmelse i servitutsavtal, att utbrytning ej får äga rum utan bägge kontrahenternas samtycke, ej skall gälla. Följaktligen står det såväl kronan som enskilda öppet att hädanefter göra ett sådant förbehåll. Det har ansetts, att även ensittarlagen kan genom dylikt förord upphävas. Inom lagutskottet rådde också enighet om att lagförslaget måste tolkas på detta sätt.

Först efter motionens väckande kom jag att erinra mig berörda förhållande.

Anledning till vidhållande av andra yrkandet i motionen, tillkommet i kompromissyfte, saknas sålunda ännu mer.

Vad därefter angår tidigare servitutsupplåtelser å kronomark utan sådant förbehåll, som nyss sagts, skulle således en utbrytning, om likställighet genomfördes, kunna ske på begäran även av den tjänande fastighetens ägare. Domänstyrelsens utlåtande innehåller, åtminstone såvitt referatet i propositionen utvisar, ej någon klar uppställning om antalet och belägenheten av små äganderättsfastigheter, som genom avtal förvärvat skogsfång eller mulbetesrätt på kronans mark. Utskottet uppger, enligt inhämtad muntlig uppgift, att antalet skulle belöpa sig till över 2,000. Om de ligga företrädesvis i norra eller södra Sverige och om förhållandena i övrigt i de särskilda fallen får man icke klarhet av redogörelsen.

Den allmänna jordlagstiftningen är emellertid byggd på den uppfattningen, att i vårt klimat och framför allt i Norrland och med hänsyn till jordens beskaffenhet särskilt i skogsbygderna det mindre jordbruket bör tillgodoses med egen erforderlig husbehovsskog och om möjligt även odlingsmark och mulbete. Att göra någon skillnad här för äganderättsupplåtelser från kronomark är föga principiellt grundat, och de ifrågavarande små jordbrukarna kunna icke förstå en sådan olikhet inför lagen. Kronan säljer för övrigt årligen en myckenhet jordbruk med skog, och hela den norrländska avvitringen innefattade ett planlagt bortskänkande av kronoskog till jordbruket. Det synes mig således vara ett silande av mygg att nu tillskapa en orättvis olikhet inför lagen i de fall, för vilka lagen närmast är avsedd, genom att demonstrera en obenägenhet för upplåtelse av husbehovsskog från kronomark i de fall, där hitintills äganderättslägenheter redan upplåtits med servitutsrätt till skog eller mulbete utan förbehåll att servitutsrätten ej fick utbrytas.

På grund härav har jag tillstyrkt den lydelse av lagrummet, som reservationen innehåller.»